
PWYLLGOR IAITH DYDD MAWRTH, 28 CHWEFROR 2017

Yn bresennol: Y Cynghorydd Eirwyn Williams (Cadeirydd)
Y Cynghorydd Charles Jones (Is-gadeirydd)

Y Cynghorwyr: Elwyn Edwards, Gareth Wyn Griffith, Alwyn Gruffydd, Eric M. Jones, Elfed Williams a Hefin Williams.

Hefyd yn bresennol: Y Cynghorydd Dyfrig Siencyn (Aelod Cabinet – Y Gymraeg)
Cefnogaeth Gorfforaethol), Debbie Anne Jones (Rheolwr Gwasanaethau Iaith Gymraeg), Gwenllian Williams (Swyddog Datblygu Iaith), Garem Jackson (Swyddog Addysg Ardal), Bethan Eleri Roberts (Swyddog Rheoli Perfformiad), Carys Lake (Arweinydd Canolfan Iaith Ysgol Eifionydd, Porthmadog) ac Ann Roberts (Swyddog Cefnogi Aelodau).

Ymddiheuriadau: Y Cynghorydd Craig ab Iago, Thomas G. Ellis, Alan Jones Evans, Gareth Thomas a John Wyn Williams.

1. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd datganiad o fuddiant personol gan unrhyw aelod oedd yn bresennol.

2. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfodydd blaenorol o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 13 Hydref a 22 Tachwedd 2016 fel rhai cywir.

3. ADRODDIAD YR AELOD CABINET – Y GYMRAEG

Cyflwynwyd – adroddiad llafar yr Aelod Cabinet – Y Gymraeg, yn manylu ar ddatblygiadau diweddar o fewn y maes, gan gynnwys y canlynol:-

- Cafwyd cyfarfod buddiol ac adeiladol gydag Alun Davies AC i drafod trefniant Hunaniaith yn y Cyngor a'r bwriad i ddatblygu cynlluniau perthnasol i Wynedd. Cydnabuwyd bod sefyllfa Gwynedd yn dra gwahanol.
- Bwriedir cynnal seminar ym mis Mai/Mehefin yng Ngwynedd a fydd yn cynnig cymorth i gymunedau i hyrwyddo defnydd o'r Gymraeg yn eu hardaloedd.
- Cafwyd yr ail gyfarfod o'r Bwrdd Hunaniaith gyda Swyddogion Iaith y cyrff cyhoeddus erailli drafod sut y gallant gyfrannu tuag at ein Strategaeth. Disgwylir i'r Bwrdd fabwysiadu'r Cynllun Llesiant newydd a rhoi ymrwymiad i'r Gymraeg.
- Y gweithgareddau lleol amrywiol i hyrwyddo'r Gymraeg ar draws y sir yn cynnwys gweithgareddau ym Mangor a gwaith da Y Popty.
- Gwaith y Siarter Iaith – gweithgor yn cyfarfod i drafod cynnydd y gwaith yn yr Ysgolion Uwchradd.

Mewn ymateb i sylw bod trafodaethau yn digwydd yn y Saesneg yng nghyfarfodydd tu allan i'r Cyngor, adroddwyd bod prosiect ar y gweill gyda'r gwasanaethau cyhoeddus er ceisio cael y gwasanaethau normaleiddio'r Gymraeg trwy ymrwymo i'r cyswllt cyntaf fod yn y Gymraeg bob tro i.

PENDERFYNWYD nodi cynnwys yr adroddiad.

4. CYFLWYNIAD PRIF AMCANION STRATEGAETH IAITH UWCHRADD (DRAFFT)

Derbyniwyd y cefndir gan y Swyddog Addysg Ardal. Nodwyd bod plant Ysgolion Cynradd wedi eu trochi yn y Siarter Iaith ers tair blynedd a'r bwriad ydi adeiladu ar hynny. Mae'r gwaith o greu strategaeth erbyn 31 Mawrth 2017 yn mynd rhagddo, gyda gweithrediad y strategaeth i ddigwydd o 1 Ebrill 2017 ymlaen.

Croesawyd Carys Lake, Arweinydd Canolfan Iaith Ysgol Eifionydd i'r cyfarfod ac eglurwyd ei bod yn gweithio am gyfnod ar gomisiwn i i greu'r strategaeth ar y cyd â'r Adran Addysg.

Cyflwynodd Arweinydd Canolfan Iaith Ysgol Eifionydd prif amcanion y Strategaeth Iaith Uwchradd (drafft) a rhoddodd y cyd-destun lleol i'r gwaith:

- Adroddiad Trywydd
- Adroddiad Ymchwiliad Craffu Addysg Gymraeg
- Adroddiad Alun Charles
- Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg
- Strategaeth Iaith Gwynedd 2014-17
- Cynllun Strategol Y Cyngor

Nodwyd bod yr adroddiadau uchod i gyd yn nodi bod angen sicrhau dilyniant o'r gwaith gyda'r Gymraeg yn y Cynradd i'r Uwchradd.

O ran y cyd-destun cenedlaethol ac i gyrraedd y 'Miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050' ac i sicrhau bod y Gymraeg yn ffynnu rhaid cael yr holl randdeiliaid ynghlwm â'r Cynllun e.e. y staff i gyd.

Nod Strategaeth Iaith Uwchradd yw hyrwyddo defnydd cymdeithasol plant a phobl ifanc o'r Gymraeg a'i datblygu fel cyfrwng effeithiol ar gyfer bywyd yr ysgol yn ei holl agweddau. Nodwyd bod dwy elfen i'r nod, sef y cwricwlwm a chymdeithasol. Mae profiadau mewn gwersi yn dylanwadu ar yr elfen gymdeithasol.

Y cam nesaf fydd rhoi cyflwyniad i weithgor o gynrychiolwyr o blith Penaethiaid sydd wedi cyfarfod dwywaith i drafod yr amcanion drafft. Cytunwyd ar yr wyth amcan canlynol:

- i. Arweinyddiaeth a disgwyliadau
- ii. Ethos
- iii. Llais a pherchnogaeth pobl ifanc
- iv. Anghenion hyfforddiant
- v. Rôl yr Adran Iaith a'r Ysgol (arweiniad gan yr Adran Iaith a chael pobl ifanc i allu gwneud pynciau trwy gyfrwng y Gymraeg)
- vi. Profiadau cwricwlaidd
- vii. Dysgwyr pontio (troi dysgwyr yn Gymru i'w galluogi i ddysgu trwy'r Gymraeg)
- viii. Yr Ysgol a'r Gymuned (cyswllt yr ysgol efo busnesau a'r gymuned)

Adroddwyd y bwriedir defnyddio'r wyth amcan uchod i osod meini prawf i fonitro llwybrau cynnydd. Bydd y meini prawf yn gofyn am dystiolaeth i brofi cyrhaeddiad. Adroddwyd bod gwaith yn mynd ymlaen i osod y meini prawf ynghyd â'r gofynion tystiolaeth a chydabuwyd bod angen bod yn uchelgeisiol.

Nodwyd bod Cyngor Gwynedd yn arwain yn y maes yma a bod gweddill Cymru yn edrych ar beth sydd yn digwydd yma yng Ngwynedd i gael arweiniad ar y ffordd ymlaen. Yn ogystal, nodwyd bod Swyddogion Cyngor yn cyfarfod Llywodraeth Cymru yn gyson i drafod y ffordd ymlaen.

Derbyniwyd sylw aelod nad oedd yr ysgolion yn gyfarwydd neu ddim yn adnabod y broblem bod plant a phobl ifanc yn siarad Saesneg tu allan i'r ysgol. Mewn ymateb adroddwyd bod

angen gweithio efo pobl ifanc i genhadu yn gymdeithasol. Gwnaed y sylw bod Clybiau Chwaraeon yn greiddiol i'r ateb o gael plant a phobl ifanc yn defnyddio'r Gymraeg yn gymdeithasol. Nodwyd bod y cyfryngau cymdeithasol yn her a bod rhaid gwneud y Gymraeg yn berthnasol i waith a bywydau'r plant a phobl ifanc.

Adroddodd aelod bod angen i bob un ysgol fabwysiadu cynllun gweithredu.

Diolchwyd i Arweinydd Canolfan Iaith Ysgol Eifionydd am y cyflwyniad a'r gwaith.

PENDERFYNWYD nodi cynnwys y cyflwyniad ac ymgorffori'r sylwadau ychwanegol.

5. ADRODDIAD YMCHWILIAD IAITH – GWELEDEDD Y GYMRAEG YNG NGWYNEDD

Cyflwynwyd yr adroddiad gan y Rheolwr Cynllunio Strategol, Perfformiad a Phrosiectau ar ran Cadeirydd yr Ymchwiliad gan nad oedd yn gallu bod yn bresennol.

Eglurwyd y bu i aelodau'r ymchwiliad ganolbwyntio ar beth mae'r Cyngor yn gallu gwneud a'i wella o safbwynt gweledd y Gymraeg yng Ngwynedd e.e. caffael, ynghyd â diwylliant ac ethos y Cyngor. Ymchwiliwyd y meysydd canlynol

- Rheolaeth y Cyngor o'r eiddo a'i diroedd ei hun
- Trefniadau caffael y Cyngor
- Amodau grantiau a chymorth y mae'r Cyngor yn ei ddyrannu
- Y graddau o ddylanwad sydd gan y Cyngor ar arwyddion a osodir ar ymylon ffyrdd
- Enwau tai a lleoedd

Adroddwyd ar y cymorth a'r dystiolaeth a dderbyniwyd gan Dr Rhian Hodges a Dr Cynog Prys, Prifysgol Cymru, Bangor a Durk Gorter, Athro Ymchwil ac arbenigwr ym maes tirwedd ieithyddol o Ikerbasque.net, sef sefydliad o Wlad y Basg

Nodwyd y prif bwynt sef bod angen bod yn rhagweithiol a pheidio â chymryd materion yn ganiataol. Dylai'r Cyngor normaleiddio defnyddio'r Gymraeg yn gyntaf, fod yn rhagweithiol a hybu'r Gymraeg a bod yn uchelgeisiol a gwthio ffiniau.

Cyflwynwyd argymhellion drafft i'r Aelod Cabinet ac awgrymwyd bod lle i rannu ymarfer da efo eraill gan ystyried denu incwm ar yr un pryd.

Adroddwyd bod materion amlwg yn yr argymhellion y gellir cyd-blethu efo cynlluniau Awdit Iaith.

Adroddodd yr Aelod Cabinet – Y Gymraeg nad oedd yn gweld anhawster i weithredu ar yr argymhellion a bod gwaith wedi cychwyn ar wella gweledd y Gymraeg drwy osod arwyddion Cymraeg yng nghynteddau'r Cyngor.

Diolchodd yr Aelod Cabinet – Y Gymraeg am y gwaith wnaed gan yr aelodau a'r swyddogion.

PENDERFYNWYD derbyn argymhellion yr ymchwiliad a'u cyflwyno'n ffurfiol i'r Aelod Cabinet.

6. GWEITHREDU SAFONAU IAITH

Cyflwynwyd crynodeb drafft o ymateb arfaethedig Cyngor Gwynedd i ddatganiad Gweinidog y Gymraeg a Dysgu Gydol Oes 'Paratoi ar gyfer Bil y Gymraeg – Cais am dystiolaeth' gan y Rheolwr Gwasanaethau Iaith Gymraeg.

Eglurwyd bod y Prif Weinidog a Gweinidog y Gymraeg a Dysgu Gydol Oes wedi cyhoeddi eu bwriad i ystyried diwygio Mesur y Gymraeg 2011 yn sgil pasio'r Mesur pum mlynedd yn ôl. Y bwriad yw cyflwyno gwelliannau i'r Mesur er mwyn cyflawni'r uchelgais o filiwn o siaradwyr erbyn 2050.

Adroddwyd bod y Gweinidog yn gofyn tri chwestiwn yn ei ddatganiad. Adroddwyd bod y Safonau Iaith yn ceisio dod â chysondeb ar draws Cymru ond bod y safonau yn feichus ac yn agored i ddehongliad.

Cyflwynwyd ymatebion arfaethedig y Cyngor a gofynnwyd am sylwadau'r aelodau. Diolchwyd am yr adroddiad cynhwysol a gwnaed y sylw bod safonau yn iawn fel maent ond nad ydynt yn berthnasol i Gyngor Gwynedd. Gofynnwyd a oedd amserlen gan y Llywodraeth ac a oes bwriad i ymestyn i'r banciau, cwmnïau trydan, dŵr ac ati? Nodwyd bod angen y Safonau. Gwnaed y sylw bod gan Fwrdd Iaith arbenigedd yn y maes ac yn cynnig cefnogaeth ond y collwyd hynny gyda dyfodiad Swyddfa'r Comisiynydd.

Diolchwyd i'r Rheolwr Gwasanaethau Iaith Gymraeg am yr adroddiad a nodwyd pwynt pwysig yr aelod bod angen pwyso am yr arbenigedd yn y Bwrdd Iaith.

PENDERFYNWYD cymeradwyo cynnwys yr adroddiad.

7. AWDIT IAITH

Cyflwynwyd adroddiad y Swyddog Datblygu Iaith yn crynhoi canfyddiadau'r Awdit Iaith a chynnig camau gweithredu pellach.

Diweddarwyd yr aelodau ar y datblygiadau yn y pedair adran dan sylw. Adroddwyd ar y bwriad i geisio cael yr Adrannau i gymryd cyfrifoldeb am y cynlluniau gweithredu.

Nodwyd bod

- cynlluniau gweithredu mewn lle ar gyfer yr Adran Ymgynghoriaeth a'r Adran Oedolion, lechyd a Llesiant a bod angen cytuno ar amserlen.
- cynllun gweithredu drafft wedi ei gynllunio gyda'r Adran Economi a phenderfynwyd ei ddal yn ôl nes y gellid gweld canfyddiadau'r Ymchwiliad Iaith. Er hynny, nodwyd bod gwaith ymlaen gan y Gwasanaeth Twristiaeth i wella'r berthynas efo trefnwyr digwyddiadau i geisio dylanwadu ar y digwyddiadau a gynhelir yn y Sir. Yn ogystal, nodwyd bod sylw penodol wedi ei roi i'r Gwasanaeth Hamdden drwy ail sefydlu sesiynau gwella'r iaith Gymraeg gyda'r staff.
- y gwaith gyda'r Adran Rheoleiddio i gychwyn cyn bo hir.
- y Swyddog Iaith yn ceisio sicrhau perchnogaeth yr Adrannau o'r cynlluniau gweithredu.
- cynllun cyfathrebu yn gosod canllawiau ar sut i annog staff i fod yn fwy rhagweithiol ac i hybu siarad drwy'r Gymraeg bob amser.
- mwy o staff wedi bod yn holi am y cortynnau Cymraeg yn ddiweddar a bod ceisiadau wedi dod gan staff i gael cymorth i greu arwyddion.

Yn dilyn sylw gan aelod bod amryw o staff di-gymraeg yn gweithio yng Nghanolfan Ail-gylchu cytunwyd i ymchwilio'r mater.

PENDERFYNWYD nodi cynnwys yr adroddiad.

8. CWYNION IAITH

Cyflwynwyd - adroddiad y Swyddog Datblygu Iaith yn manylu ar y tri chwyn iaith ddiweddaraf i law a'r ymatebion.

Yn dilyn trafodaeth am arwyddion strydoedd adroddwyd y byddir yn edrych ar y polisiau ac yn adrodd i'r Pwyllgor Iaith yn ystod y flwyddyn wleidyddol nesaf.

PENDERFYNWYD nodi cynnwys yr adroddiad.

Dechreuodd y cyfarfod am 2.00 y.h. a daeth i ben am 4.05 y.h.

CADEIRYDD